

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

İKİNCİ BÖLÜM KARAR

İSMAİL SARIKABADAYI VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

Başvuru Numarası	: 2016/23696
Karar Tarihi	: 8/6/2021
Başkan	: Kadir ÖZKAYA
Üyeler	: Engin YILDIRIM Celal Mümtaz AKINCI Rıdvan GÜLEÇ Basri BAĞCI
Raportör	: Ceren Sedef EREN
Başvurucular	: 1. İsmail SARIKABADAYI 2. Songül DAĞHAN 3. Zafer KAÇMAZ 4. Mehmet DELİTER
Başvurucular Vekili	: Av. Seyit SÖNMEZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; idare tarafından bir süre toplantı, gösteri yürüyüşü ya da benzer etkinliklerin yasaklanması nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının, bu kararın yürütmesinin durdurulması isteminin geç karara bağlanması nedeniyle ise toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 27/9/2016 tarihinde yapılmıştır.
3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.
4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.
5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.
6. Başvuru belgelerinin örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucuların hepsi Kahramanmaraş'ta ikâmet etmekte, Mehmet Deliter dışındaki başvurucular anılan ilin Dulkadiroğlu ilçesi Sivricehöyük Mahallesi'nde oturmaktadır.

9. 2016 yılının başlarında Suriye uyruklu göçmenler için Sivricehöyük Mahallesi'nde 25.000 kişilik bir geçici barınma merkezinin inşasına başlanmıştır. Başvurucular kendileri de dâhil olmak üzere yöre insanlarının söz konusu merkezin gerek çevresel etkilerinin gerek sosyal etkilerinin çok yıkıcı olacağı ve geri dönülemez hasarlar yaratacağı sebepleriyle yapımına karşı olduklarına dair Kahramanmaraş Valiliği (Valilik), milletvekilleri ve sivil toplum kuruluşlarıyla görüşmeler yapmak ya da basın açıklamaları organize etmek şeklindeki demokratik yollarla düşüncelerini kamuoyuna merkezin inşasına başlanmadan önce bildirdiklerini belirtmiştir. Başvurucular bu süreçte merkezin yapımını protesto etmek için çeşitli etkinlikler yapıldığını ve hiçbirinde yasa dışı bir olay yaşanmadığını da ifade etmiştir.

10. Valilik, İl Jandarma Komutanlığının talebi üzerine 5/5/2016 tarihinde, 6/5/2016 tarihinden 5/6/2016 tarihine kadar il genelinde Sivricehöyük Mahallesi'nde yapılacak geçici barınma merkezini protesto etmek amaçlı her türlü toplantı ve etkinliğin yasaklanmasına karar vermiş ve kararı resmî internet sitesinden duyuru olarak yayımlamıştır. Söz konusu karar şu şekildedir:

"Kahramanmaraş ili Dulkadiroğlu ilçesi Sivricehöyük Mahallesi sınırları içerisinde Suriye uyruklu misafirler için planlanan ve inşasına başlanılan 25.000 kişi kapasiteli geçici barınma merkezinin yapımına karşı çıkan bazı siyasi oluşumlar, dernek, platform ve marjinal gruplar tarafından çeşitli etkinliklerin yapıldığı ve yapılmaya çalışıldığı bilinmektedir.

Alınan istihbari bilgiler, sosyal ağlar üzerinde yapılan paylaşımlar, geçmiş yıllarda ilimizde yaşanan müessif olaylar ile terör örgütü yöneticilerinin yapmış oldukları açıklamalar göz önünde bulundurulduğunda, yapılacak her türlü eylem ve etkinliklerin marjinal gruplarca provoke edilebileceği, yasa dışı örgütlerce olayların propaganda malzemesi olarak kullanılabilmesi, eylemler sırasında gösterici grupların arasında sızabilecek illegal örgütlere mensup kişilerce güvenlik kuvvetlerine karşı taşlı, sopalı, molotoflu, el yapımı bombalı ve silahlı saldırılar gerçekleştirilebileceği ve vatandaşlarımızın hassasiyetlerini istismar etmeye çalışan gruplar tarafından mezhepsel bir çatışma ortamı yaratılmaya çalışılabileceği değerlendirilmektedir.

Cumhuriyetin temel nitelikleri, devletin ülkesi ve milletin bölünmez bütünlüğü ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin engellenmemesi, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi ve başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla 6/5/2016 tarihinden 5/6/2016 tarihine kadar il genelinde Sivricehöyük Mahallesinde yapılan geçici barınma merkezini protesto amaçlı her türlü toplantı, basın açıklaması, toplantı, gösteri yürüyüşü, miting, oturma eylemi, stand açma, çadır kurma vb. etkinliklerin yasaklanmasına karar vermiştir."

11. İl Jandarma Komutanlığının ilgili istihbarat raporunda; Suriyeli sığınmacılar için yapılan barınma merkezi konusunun bu projeye karşı çıkan bazı siyasi oluşumlar, dernek, platform ve marjinal gruplar tarafından 25/3/2016 tarihinden itibaren gündemde tutulmaya çalışıldığı ve basın açıklaması, kanuna aykırı toplantı, çadır kurarak ateş yakma ya da nöbet tutma gibi çeşitli etkinlikler yapıldığı, 3/4/2016 tarihinde ise özellikle sosyal

medyadan yapılan çağrılar üzerine Sivricehöyük Mahallesi'nde toplanan kalabalık içinde bir grubun güvenlik güçlerine yönelik taşı saldırıda bulunduğu, çıkan olaylarda iki güvenlik görevlisinin yaralandığı ve olaya karıştıkları tespit edilen şüpheliler hakkında yasal işlem başlatıldığı hususlarına yer verilmiştir.

12. Söz konusu istihbarat raporunda, PKK terör örgütü yöneticilerinin bahse konu barınma merkeziyle ilgili yaptıkları açıklamalara da yer verilmiştir. Bu açıklamalar şu şekildedir:

"5/4/2016 tarihli basın haberinde, PKK/KCK terör örgütü yöneticilerinden Abbas (kod) isimli [D.K.] 'Eğer birileri getirilir de Kürdün evine, mahallesine Suriye'den, Kafkasya'dan Orta Asya'dan birilerinin getirilip ben buraya yerleştireceğim ve buraya kamp kuruyorum derse hepsi yok edilir. Bu konuda Kürtler amansız olmalılar. Sen beni yok etmek için geliyorsun, o zaman ben de kendimi savunurum. Onlara karşı yürütülecek her mücadele meşru savunma kapsamındadır. Kürt halkının varlık ve özgürlük savaşına kapsamındadır.'

12/4/2016 tarihli basın haberinde, PKK/KCK terör örgütü yöneticilerinden [B. H.] isimli örgüt mensubu: 'Gurgum'da (Maraş) yapılmak istenen DAİŞ kamplarının AKP'nin mülteci politikalarıyla ilişkili olduğu, mültecileri dışarıda Avrupa'ya karşı içeride ise Kürtlere karşı Kürdistan'da kullandığı, şimdi asıl amacın Kürdistanı tamamen boşaltırsa sonuca ulaşabileceğini düşündüğü, Kürt kentlerinin bombalanmasının da aynı amaca yönelik olduğu, Kürdistan'a mültecilerin yerleştirilmek istendiği, mülteci olarak görünenlerin bir çoğunun DAİŞ'çi oldukları, yoksa Kürt halkının Araplarla, Afganlarla herhangi bir sorunun olmadığı, DAİŞ'çileri Kürt Alevilerine karşı savaştırmak istedikleri, bu sorunun sadece Maraş'ın sorunu değil, tüm Alevilerin sorunu olduğu, bütün Alevi ve Kürtlerin ayağa kalkması gerektiği, topyekün saldırıya karşı topyekün direniş geliştirilmesi gerektiği.'

17/4/2016 tarihinde sosyal medya üzerinden Serhat Engizek (kod) isimli terör örgütü mensubu: 'Sadece pasif eylemlerle sonuç almak mümkün değildir. Daha ciddi örgütlenmek ve yine ciddi eylemselliklerde bulunmak gerekiyor. İş makinaları harıl harıl çalışıyor sadece oturuluyor, protesto ediliyor, bu yetersizdir. Bununla sonuç almak mümkün değildir. Daha güçlü bir direniş gerekiyor. Özellikle alevi gençlerinin, kadınlarının herkesin bu direnişe katılması gerekiyor. Kendi topraklarını, kendi yaşam alanlarını savunması gerekiyor. O araçları durduracak güç oluşturmaları gerekiyor. Kendi toprakları içerisindeki işgali durdurmaları gerekiyor. Birkaç slogan atarak, birkaç açıklama yaparak bunu durduramayacaklar. Onun için daha ciddi örgütlenecekler ki bunu durdurabilsinler.'

4/5/2016 tarihli basın haberinde, PKK/KCK terör örgütü sözde Halklar ve İnançlar Komite üyesi Delal Afşin (kod) isimli örgüt mensubu: 'Karadenizde yapılan eylemlerde gördük, özellikle de kadınlar bu eylemlere öncülük etti. Terolarda da radikal eylem geliştirmenin zamanı gelmiştir. Çünkü kamp yapma çalışmaları büyük bir ivedilikle devam ediyor. O açıdan halkın gücü ile tüm Alevilerin hatta demokratım diyen kesimlerin 7 Mayıs'ta kitlesel bir biçimde katılması önemlidir.'"

13. İlgili istihbarat raporunda ayrıca 7-8/5/2016 tarihlerinde otuza yakın sayıda demek, vakıf, federasyon ile arasında dergâh ve ocakların da bulunduğu sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla özellikle İstanbul, Kocaeli, Ankara, Mersin, Sivas, Malatya, Adıyaman ve Gaziantep olmak üzere yurt genelinden ücretsiz otobüsler kaldırılacağı ve Sivricehöyük Mahallesi'ne getirileceğine dair istihbarat alındığı, bu konuda "Yaşamıma, Maraşıma, Obama Dokunma" başlıklı bir bildirin de bulunmuş olduğu hususlarına yer verilmiştir.

14. Valilik tamamen aynı gerekçelerle (bkz. § 10) 5/6/2016-30/9/2016 tarihleri arasında birer aylık periyotlarla dört defa daha il genelinde anılan geçici barınma merkezini protesto etmek amacıyla yapılan her türlü etkinliğin yasaklanmasına karar vermiştir.

15. Başvurucular 6/5/2016 ile 5/6/2016 tarihleri arası için verilen 5/5/2016 tarihli ilk yasaklama kararına karşı 20/5/2016 tarihinde yürütmenin durdurulması talebiyle iptal davası açmıştır. Yürütmenin durdurulması talebini inceleyen Kahramanmaraş İdare Mahkemesi (Mahkeme) 25/5/2016 tarihinde, dava konusu işlemin sebebi açıklanarak dayanağını oluşturan tüm bilgi ve belgelerin gönderilmesinin davalı idareden istenmesine dair ara kararı kurmuş ve yürütmenin durdurulması talebi hakkında ara kararı gereği davalı idarece yerine getirildikten ya da savunma yapıldıktan sonra inceleme yapacağını belirtmiştir. Mahkeme ara kararının gereğinin yerine getirilmesi ve savunma yapılması için davalı idareye otuz gün süre vermiştir.

16. Mahkeme 29/6/2016 tarihinde yürütmenin durdurulması talebinin reddine karar vermiştir. Mahkeme gerekçesinde; idari işlemin uygulanması hâlinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ve idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda gerekçe gösterilerek yürütmenin durdurulmasına karar verilebileceği, somut olayda ise söz konusu şartların gerçekleşmediğinin anlaşıldığı belirtilmiştir.

17. Başvurucular yürütmenin durdurulması talebinin reddine dair karara itiraz etmiştir. Gaziantep Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi 18/8/2016 tarihinde, yürütmenin durdurulması talebinin reddine dair kararda kanuna aykırılık bulunmadığından bahisle itirazı reddetmiştir. Başvurucular, itirazın reddine dair karardan 20/9/2016 tarihinde haberdar olduklarını beyan etmiştir.

18. Başvurucular 27/9/2016 tarihinde bireysel başvuruda hulumuştur.

19. Başvurucular Valiliğin yasaklama kararlarından başka bir tanesi aleyhine daha yürütmeyi durdurma talebiyle dava açtıklarını belirtmişlerse de bu konuda bireysel başvuru formlarında başka hiçbir bilgi ya da açıklamaya yer vermedikleri anlaşılmıştır. Aynı şekilde başvurucular, yürütmenin durdurulması talebinin reddedildiği bireysel başvuru konusu davanın daha sonraki süreciyle ilgili de hiçbir açıklamada bulunmamıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

20. 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun "Toplantının ertelenmesi veya bazı hallerde yasaklanması" kenar başlıklı 17. maddesi şöyledir:

"Bölge valisi, vali veya kaymakam, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla belirli bir toplantıyı bir ayı aşmamak üzere erteleyebilir veya suç işleneceğine dair açık ve yakın tehlike mevcut olması hâlinde yasaklayabilir."

21. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun "İdari dava türleri ve idari yargı yetkisinin sınırı" kenar başlıklı 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1. İdari dava türleri şunlardır:

...

a) İdari işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatleri ihlâl edilener tarafından açılan iptal davaları,

..."

22. 2577 sayılı Kanun'un "Tebliğat ve cevap verme" kenar başlıklı 16. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1. Dava dilekçelerinin ve eklerinin birer örneği davalıya ... tebliğ olunur.

...

3. Taraflar, yapılacak tebliğlere karşı, tebliğ tarihinden itibaren otuz gün içinde cevap verebilirler. ...

..."

23. 2577 sayılı Kanun'un "Yürütmenin durdurulması" kenar başlıklı 27. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

2. Danıştay veya idari mahkemeler, idari işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ve idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda, davalı idarenin savunması alındıktan veya savunma süresi geçtikten sonra gerekçe göstererek yürütmenin durdurulmasına karar verebilirler. Uygulanmakla etkisi tükenecek olan idari işlemlerin yürütülmesi, savunma alındıktan sonra yeniden karar verilmek üzere, idarenin savunması alınmaksızın da durdurulabilir ...

...

5. Yürütmenin durdurulması istemli davalarda 16 ncı maddede yazılı süreler kısaltılabileceği gibi, tebliğin memur eliyle yapılmasına da karar verilebilir.

B. Uluslararası Hukuk

24. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) *Christians Against Racism and Fascism/Birleşik Krallık* ((k.k.)) B. No: 8440/78, 16/6/1980, § 150) kararında, yapılmak istenen gösteri yürüyüşünün yasaklanmasına dair müdahalenin kanuni dayanağında belli bir toplantı ya da yürüyüşün yasaklanmasına izin verilmediğini, yalnızca genel olarak toplantıların tamamı ya da -yine spesifik bir amaç belirlenmeden- belli nitelikteki toplantı ya da yürüyüşlerin yasaklanabileceğinin öngörüldüğünü, ayrıca bu yasaklamanın belirli bir süre uyarınca verilebileceği hususlarını dikkate almış; bu doğrultuda ilgili mevzuatın belli toplantı ya da yürüyüşler yönünden keyfi olarak uygulanmasını önleyebilecek garantileri içerdiğini kabul etmiştir. AİHM'in bu değerlendirmesi, somut olayda yasaklama nedeniyle başvuruçunun toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edilmediğine dair kararının gerekçelerinden birini oluşturmıştır.

25. AİHM, toplantı hakkının ihlal edildiğine karar verdiği *Alekseyev/Rusya* (B. No: 4916/07, 25924/08 ve 14599/09, 21/10/2010) kararında ayrıca başvuru hakkının ihlal edilip edilmediğini de incelemiştir. AİHM öncelikle taraf devletlerin anılan haktan doğan yükümlülüklerini nasıl yerine getirecekleri konusunda bir takdir yetkileri bulunmasına rağmen söz konusu hak uyarınca ulusal otoritelerin, Sözleşme kapsamındaki ilgili hakkın ihlal edildiği iddiasının esasını inceleyebilecekleri ve ihlal edildiğine hükmetmeleri hâlinde uygun giderim usulüne karar verebilecekleri bir ulusal başvuru yolunun mevcut olması gerektiğini belirtmiştir (*Alekseyev/Rusya*, § 97).

26. AİHM anılan kararda, yapılmak istenen etkinliğin zamanının başvuru ile diğer katılımcılar için önemli olduğu ve yetkili otoritelere zamanında bildirim yapıldığı da dikkate alındığında somut olayda etkili bir başvuru yolunun mevcudiyetinden bahsedilebilmesi için etkinliğin planlandığı tarihten önce idarenin yasak kararının kaldırılabilmesi için etkinliğin planlandığı tarihten önce idarenin yasak kararının kaldırılabilmesi için giderim usulü bulunması gerektiğini belirtmiştir. Dolayısıyla AİHM, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının etkin kullanımı için ilgili başvuru yollarında kamu otoriteleri için makul süre kısıtlamaları öngörülmesinin önemli olduğunu ifade etmiştir (*Alekseyev/Rusya*, § 98). AİHM somut olayda ise ilgili mevzuat toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını kullanacakların bildirimde bulunması için belirli süre kısıtlamaları öngörmüşken kamu otoriteleri yönünden belirlenen zamandan önce etkinliğe onay verilmesi konusunda bağlayıcı bir süre kısıtlaması olmadığını gözönüne alarak ancak planlanan etkinlik zamanından sonra bir karar verilebilmesini sağlayan başvuru yolunun uygun giderim sağlayacak bir başvuru yolu niteliğinde görülemeyeceğine ve bu nedenle başvuru hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (*Alekseyev/Rusya*, §§ 99, 100).

27. AİHM *Alekseyev ve diğerleri/Rusya* (B. No: 14988/09) kararında da toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine karar verdikten sonra planlanan etkinlik tarihinden önce yargı yoluna başvurulmuş olmasına rağmen her defasında yargı mercileri tarafından söz konusu tarihten sonra karar verildiğini de dikkate alarak yine toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edilmiş olduğuna hükmetmiştir (*Alekseyev ve diğerleri/Rusya* ve ekli listedeki diğer 50 başvuru, 27/11/2018, §§ 6, 21, 22).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

28. Mahkemenin 8/6/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

29. Başvurucular Valiliğin yasaklama kararı nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvuruculara göre ortada her türlü etkinliğin yasaklanmasını gerektiren bir durum yoktur. Başvurucular ilk yasaklama kararından sonra Valiliğin dört defa daha yasaklama kararı alarak yaklaşık beş ay boyunca

barınma merkezinin protesto edildiği her türlü etkinliğin yasaklanmasının kamu düzeni ve güvenliği amaçlarıyla değil söz konusu inşaatın bir an önce bitirilmesi amacıyla verildiğinin açık olduğunu ifade etmiştir. Nitekim başvuru gerek yasaklama kararlarından önce gerek yasaklama süresince idarenin sebep gösterdiği doğrultuda hiçbir olay yaşanmadığını ve yasa dışı bir durum meydana gelmediğini belirtmiştir.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

30. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulabilmesi için ihlale neden olduğu iddia edilen işlem veya eylem için öngörülen idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının tüketilmiş olması gerekir. Asıl olan, hak ve özgürlüklere kamu otoritelerince saygı gösterilmesi ve olası bir ihlal durumunda bunun idari ve/veya yargısal olağan yollarla giderilmesidir. Bu nedenle bireysel başvuru yoluna ancak kanunda öngörülen olağan yollar tüketilmesine rağmen ihlalin ortadan kaldırmadığı durumlarda gidilebilir (*Hamit Kaya*, B. No: 2012/338, 2/7/2013, § 29; *Kristal-İş Sendikası* [GK], B. No: 2014/12166, 2/7/2015, § 30).

31. Bununla birlikte tüketilmesi gereken başvuru yolları, başvuru kişinin şikâyetleri açısından makul bir başarı şansı sunabilecek ve bir çözüm sağlayabilecek nitelikte, kullanılabilir ve etkili başvuru yollarını ifade etmektedir. Ayrıca başvuru yollarını tüketme kuralına uygunluğun denetlenmesinde somut başvurunun koşullarının dikkate alınması esastır. Bu anlamda yalnızca hukuk sisteminde birtakım başvuru yollarının varlığının değil aynı zamanda bunların uygulama şartları ile başvuru kişinin kişisel koşullarının gerçekçi bir biçimde ele alınması gerekmektedir. Bu nedenle başvuru kişinin kendisinden başvuru yollarının tüketilmesi noktasında beklenebilecek her şeyi yerine getirip getirmediğinin başvurunun özellikleri dikkate alınarak incelenmesi gerekir (*S.S.A.*, B. No: 2013/2355, 7/11/2013, § 28; *Kristal-İş Sendikası*, § 31).

32. Somut olayda başvuru, Valiliğin 6/5/2016 ve 5/6/2016 tarihleri arasında il genelinde barınma merkezini protesto etmek amacıyla yapılacak her türlü etkinliğin yasaklanmasına ilişkin kararına karşı yürütmenin durdurulması talepli iptal davası açmıştır. Başvuruların yürütmenin durdurulması talepleri reddedilmiştir.

33. Başvurular 6/5/2016 ve 5/6/2016 tarihleri arasında barınma merkezini protesto etmek amacıyla herhangi bir etkinlik yapmalarının yasaklanmasının anayasal haklarını ihlal ettiğini iddia etmektedir. Dolayısıyla yasaklama kararının 5/6/2016 tarihinde sona ermesinden sonra idari dava kapsamında işin esasına yönelik olarak verilecek bir iptal kararı, başvuruların anılan tarihler arasında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme imkânını canlandırmayacaktır. Bu nedenle toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde etkinliğin icra edileceği zamanın hakkın kullanımı bakımından önemi de dikkate alındığında iptal davasının esastan karara bağlanmasının beklenmesi, somut olayın koşullarında Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası anlamında tüketilmesi gereken bir yol olarak nitelendirilemez (grev hakkı yönünden benzer değerlendirmeler için bkz. *Kristal-İş Sendikası*, §§ 28-34).

34. Sonuç olarak olağan kanun yolu olan iptal davasının esastan karara bağlanmasını beklemeksizin yürütmenin durdurulması talebinin reddi üzerine bireysel başvuruda bulunduğu görülen başvuruların mevcut koşullarda toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği iddiası yönünden makul bir başarı şansı sunan ve çözüm sağlayabilecek başvuru yolunu tükettiği değerlendirilmiştir.

35. Bu bağlamda açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı

36. Valilik tarafından yaklaşık bir ay boyunca başvuru konusu barınma merkezini protesto amaçlı her türlü etkinliğin yasaklanmasının başvurucuların toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yönelik bir müdahale olduğu kabul edilmelidir.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

37. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 34. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

“Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

38. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk koşullarını sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir.

(1) Kanunilik

39. İdare tarafından keyfi olarak uygulanma tehlikesine karşı yeterli korumayı içerip içermediği yönünden şüphe bulunduğu değerlendirilmekle birlikte bu konudaki incelemenin somut olay koşullarıyla birlikte demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk başlığı altında daha detaylı biçimde yapılması gerektiği sonucuna varıldığından 2911 sayılı Kanun'un 17. maddesinin *kanunla sınırlama* ölçütünü karşıladığına karar verilmiştir.

(2) Meşru Amaç

40. Başvuru konusu yasaklama kararının Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan sebeplerden *kamu düzeninin korunması* ve *suç işlenmesinin önlenmesine* yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

(3) Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

(a) Genel İlkeler

41. Demokratik toplumda toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının önemi ile barışçıl toplantı, müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu ve müdahalenin gerekçesine ilişkin olarak kabul edilen ilkeler için *Ferhat Üstündağ* (B. No: 2014/15428, 17/7/2018, §§ 40-62) kararına bakılabilir.

42. Halka açık yerlerde yapılan her türlü gösterinin günlük hayatın akışında belli bir karışıklığa sebep olabileceği ve olumsuz tepkilere yol açabileceği açıktır. Ancak yalnızca toplumun büyük bir kısmı tarafından gösterilebilecek bir tepki veya doğabilecek bir gerilimin varlığı, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ortadan kaldırılması için tek başına yeterli değildir. Yani bu tür durumların varlığı otomatik olarak toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına müdahale edilmesini haklı göstermez (*Osman Erbil*, B. No: 2013/2394, 25/3/2015, § 49). Devletten koruma yükümlülüğü olarak adlandırılacak olan pozitif yükümlülüğü kapsamında, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını kullanmak isteyenlerin güvenliğini sağlama ve üçüncü kişiler tarafından herhangi bir saldırıya uğrama endişesi taşımadan bu hakkı kullanmalarını temin etmesi beklenir (*Ali Rıza Özer ve diğerleri* [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, § 122).

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

43. Somut olayda Valilik, İl Jandarma Komutanlığından gelen istihbari bilgiler ve talep doğrultusunda bir aylık bir süre boyunca il genelinde Sivricehöyük Mahallesi'ne inşa edilmekte olan barınma merkezini protesto etmek amacıyla yapılan her türlü etkinliğin yasaklanmasına karar vermiştir. Valiliğin bu kararı almasında özellikle daha önce nisan ayında yapılan bu nitelikteki bir etkinlikte güvenlik güçlerine saldırıda bulunulması ve iki güvenlik görevlisinin yaralanması ile PKK terör örgütü yöneticilerinin açıklamalarının etkili olduğu anlaşılmaktadır (bkz. §§ 11, 12). Bu doğrultuda 7-8/5/2016 tarihlerinde birçok topluluğun organizasyonunda il dışından da gelenlerle birlikte barınma merkezini protesto etmek amacıyla bir etkinlik düzenleneceği yönünde duyum da alınması üzerine başvuru konusu yasaklama kararı verilmiştir.

44. Öncelikle Valilik tarafından yasaklama kararına gerekçe olarak gösterilen hususların barınma merkezini protesto amaçlı yapılacak herhangi bir etkinlikte kamu düzeni ve güvenliğinin bozulacağı yönündeki değerlendirmeyi destekler nitelikte ciddi olgular olduğu kabul edilmelidir. Nitekim özellikle PKK terör örgütü yöneticilerinin konuyla ilgili, şiddete teşvik niteliğindeki ifadeleri dikkate alındığında daha önce bu konuda yapılmış bir etkinlikte şiddet olaylarının gerçekleşmiş olması, idare tarafından harekete geçilmesi ve bir tedbir alınmasını gerektirecek olgular olarak kabul edilebilir.

45. Öte yandan alınacak tedbirin haklılığı ancak başvuru sahiplerinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkıyla kamu düzeni, güvenliği ve başkalarının hak ve özgürlükleri değerleri arasında adil bir denge kurulmasıyla mümkündür. Bu nedenle idare ve derece mahkemelerinin bu konuda adil bir denge kurulmasına dair ilgili ve yeterli bir gerekçe ortaya koymaları gerekir.

46. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanımının kolektif şekilde ve halka açık yerlerde kullanılan bir hak olması nedeniyle günlük hayatın akışında belli bir karışıklığa sebep olabileceği ve olumsuz tepkilere yol açabileceği, öte yandan bu durumların varlığının toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ortadan kaldırılması için tek başına yeterli olmadığı daha önce belirtilmiştir. O hâlde somut olayda kamu düzeni ve güvenliği yönünden meydana gelebileceği belirtilen tehlikenin Kahramanmaraş'ın tamamında barınma merkezini protesto etmek amaçlı her türlü etkinliğin bir ay boyunca yasaklanmasını haklı kılıp kılmadığı değerlendirilmelidir.

47. Bu yönde bir değerlendirme yapabilmek için ise devletin gerek toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını kullanmak isteyenlerin güvenliğini sağlama şeklindeki pozitif yükümlülüğünü, gerek genel olarak kamu düzeni ve güvenliği ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunmasına dair yükümlülüklerini gereği gibi yerine getirmesini engelleyecek ve kendisinden kaynaklanmayan istisnai bir durumun varlığı ortaya konmalıdır.

48. Somut olayda yalnızca barınma merkezinin protesto edilmesini amaçlayan etkinlikler yasaklanmıştır. O hâlde idare, genel olarak toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına ilişkin pozitif yükümlülüklerini yerine getirebilecek durumdadır.

49. Daha önce aynı amaçla yapılan bir etkinlikte güvenlik güçlerine saldırıda bulunmuş olmasının özellikle bu saldırıya karışmamış olan kişiler yönünden toplantı hakkının barışçıl biçimde kullanılmayacağına dair bir emare olarak kullanılması ise mümkün görünmemektedir. Bunun yanında ülkemizin bir gerçeği olan terör örgütlerinin varlığı ve gündemdeki olaylara dair yaptıkları açıklamaların da başvuru konusu yasaklamanın haklılığı değerlendirmesi bağlamında istisnai bir durum olmadığı açıktır. Üstelik tamamen aynı gerekçelerle yasağın dört defa daha birer ay uzatılmış olması, söz konusu hususların ne kadar detaylı bir değerlendirmeye tabi tutulduğu konusunda da şüphe yaratmaktadır. Her halükârda jandarma istihbarat raporunda belirtilen hususların özellikle barınma merkezinin inşa edildiği alanda merkeze zarar verilmesini önlemek adına bir yasaklamayı gerektirdiği kabul edilebilecek olsa dahi Kahramanmaraş'ın tamamında böyle bir yasağın haklılığını ortaya koymaktan uzak olduğu anlaşılmaktadır.

50. Tüm bu açıklamalar ışığında Valiliğin 6/5/2016 ve 5/6/2016 tarihleri arasında barınma merkezini protesto etmek amacıyla yapılacak her türlü etkinliğin yasaklanmasına dair kararında yarışan değerler arasında adil bir denge kurulduğunun ortaya konulmadığına ve başvuru sahiplerinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

B. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkıyla Bağlantılı Olarak Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

51. Başvurucular 6/5/2016 ve 5/6/2016 tarihleri arası için verilen yasaklama kararının yürütmesinin durdurulması taleplerinin reddedilmesi nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarıyla bağlantılı olarak etkili başvuru haklarının da ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Nitekim başvurucular, derece mahkemesinin 25/5/2016 tarihinde davalı idareye savunma için otuz gün süre verdiği gibi yürütmenin durdurulması talepleri hakkında da 29/6/2016 tarihinde, aleyhine talepte bulunulan yasaklama kararının yürürlükten kalkmasından sonra bir karar verdiğini, bu durumda Valiliğin anılan yasaklama kararının geçerli olduğu tarih aralığında yürütmesinin durdurularak bu tarihlere kendilerinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarını kullanabilmeleri olanağına kavuşmalarının imkânsız hâlde getirildiğini belirtmiştir.

2. Değerlendirme

a. Genel İlkeler

52. Anayasa'nın 12. maddesine göre herkes kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Bu genel nitelikteki anayasal

düzenleme ile bireylerin kişilik değerlerine yönelen, zarar veren olumsuz tutum ve davranışlar dışlanmaktadır. Bunun yanında Anayasa'nın 5. maddesinde bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli şartların hazırlanması, devletin temel amaç ve görevlerinden biri olarak sayılmaktadır (*Ali Çığır*, B. No: 2015/19298, 8/5/2019, § 32; *Erol Kumcu*, B. No: 2015/18988, 9/5/2019, § 32; *Ulvi Bactoğlu*, B. No: 2015/3175, 10/10/2019, § 33; *Meral Danış Beştas (3)*, B. No: 2017/34087, 13/10/2020, § 35). Bu düzenlemeler ışığında devletin bireylerin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarına keyfi olarak müdahale etmeme yükümlülüğü vardır.

53. Söz konusu yükümlülükler, kişilerin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarını etkin bir biçimde kullanabilmelerini ve haklarına devam eden saldırıların durdurulmasını sağlayabilmelidir. Ayrıca müdahalenin kaynağı olan işlemler, eylemler veya ihmaller konusunda kişilere etkili bir karşı çıkma ve oluşan zararların tazmin edilebilmesi için telafi etme imkânı tanınmalıdır. Bu imkân ise ancak etkili bir başvuru yolunun mevcut olması ile mümkündür (özel hayata saygı hakkı bağlamında bkz. *Meral Danış Beştas (3)*, § 36).

54. Anayasa'nın 40. maddesinde Anayasa'da güvence altına alınmış hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkesin yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkı (etkili başvuru hakkı) güvence altına alınmaktadır. Buna göre etkili başvuru hakkı; anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya (yeterli giderim sağlamaya) elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlanması olarak tanımlanabilir. Temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların ileri sürülebileceği bir başvuru yolunun mevzuatta öngörülmesi yeterli değildir. Söz konusu başvuru yolunun aynı zamanda uygulamada da etkili olması (başarı şansı sunması) gerekir. Bununla birlikte bir başvuru yolunun gerek hukukten gerekse uygulamada genel anlamda etkili olması, somut olay bakımından etkili başvuru hakkına ilişkin bir müdahale bulunup bulunmadığının değerlendirilmesine engel değildir (*Yusuf Ahmed Abdelazim Elsayad*, B. No: 2016/5604, 24/5/2018, §§ 59-61).

55. Öte yandan somut olayda ihlalin giderilmesi konusunda başarı şansı sunan hukuki yolların tespiti müdahalenin kim tarafından gerçekleştirildiği, müdahalenin devam edip etmediği ve özel düzenlemeler öngörülüp öngörülmediğine göre farklılaşabilmektedir. Bu noktada etkili hukuki yolların bulunup bulunmadığının belirlenmesi ve etkili olabilecek hukuk yollarına başvurulması durumunda bu yolun pratikte de etkili şekilde işletilip işletilmediğinin irdelenmesi önem arz etmektedir (*Meral Danış Beştas (3)*, § 38).

b. İhkelerin Olaya Uygulanması

56. Başvurucular yürütmenin durdurulması talebini inceleyen Mahkemenin yasağın geçerli olduğu tarihte anılan talep hakkında bir karar verilmesini engelleyecek şekilde kurduğu ara kararı ve böylece yasağın yürütmesinin durdurulması ihtimalinin ortadan kaldırılması nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarıyla bağlantılı olarak etkili başvuru haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

57. Başvurucuların söz konusu talepte buldukları tarihteki iddiaları yönünden yürütmenin durdurulması yolunun etkili bir başvuru yolu olduğu, bu nedenle başvurucuların toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarının ihlal edildiği iddiasıyla yaptıkları bireysel başvuruda olağan kanun yollarını tüketmiş oldukları sonucuna varıldığı daha önce

belirtilmiştir (bkz. §§ 30-35). O hâlde başvuru konusu iddia yönünden etkili olduğu değerlendirilen yürütmenin durdurulması başvuru yolunun somut olaydaki uygulaması nedeniyle etkili başvuru hakkının ihlal edilip edilmediği değerlendirilmelidir.

58. Başvurucular belli bir tarihte barınma merkezini protesto amaçlı bir toplantı yapmayı istedikleri ve başvuru konusu yasaklama kararı nedeniyle yapamadıkları şeklinde bir iddia ileri sürmemiştir. Dolayısıyla somut olayda bu şekilde bir toplantı için idareye bildirimde bulunulmuş ve idare bu bildirim üzerine barınma merkezini protesto etmek amaçlı etkinlikleri yasaklamış değildir. İl Jandarma Komutanlığından gelen istihbari bilgiler üzerine Valilik kendiliğinden harekete geçmiş ve barınma merkezini protesto etmek amacıyla yapılan her türlü etkinliğin yaklaşık bir ay boyunca yasaklanmasına karar vermiştir. Bu nedenle söz konusu yasaklama kararı bir tarafa tebliğ edilmemiş olup yalnızca Valiliğin resmi internet sitesinden duyurulmuştur. Başvurucuların bireysel başvuru formlarına internet sitesinde yayımlanan duyuruların çıktılarını ekledikleri de dikkate alındığında yasaklama kararından bu şekilde haberdar oldukları anlaşılmaktadır. Başvurucular ilgili yasaklama kararına karşı yasağın başladığı tarihten on beş gün sonra 20/5/2016 tarihinde yürütmenin durdurulması talepli iptal davası açmıştır.

59. Anılan talebi inceleyen Mahkeme 25/5/2016 tarihinde verdiği ara kararında davalı idareye savunma için otuz gün süre vermiş ve savunma yapıldıktan ya da otuz günlük süre bittikten sonra yürütmeyi durdurma talebini inceleyeceğini belirtmiştir. Mahkeme 29/6/2016 tarihinde, başvuru konusu yasağın bitmesinden yaklaşık yirmi üç gün sonra yürütmenin durdurulması hakkında bir karar vermiştir. Başvurucuların Mahkemenin daha erken bir tarihte karar verebilmesini sağlamak adına erken bir tarihte dava açmadıkları görülmekteyse de yasaklama kararı herhangi bir tarafa tebliğ edilmeyip yalnızca Valiliğin resmi internet sitesinden duyurulduğundan bu konuda başvuruculara bir sorumluluk yüklenemeyeceği değerlendirilmiştir.

60. Bu doğrultuda başvuru konusu olayda etkili başvuru hakkının ihlal edilip edilmediği değerlendirmesi yönünden önemli olan hususun hem yürütmenin durdurulması talebini inceleyen Mahkeme hem de başvurucuların yasağın geçerli olduğu tarihte bir karar verilebilmesi adına somut olayın koşullarında kendilerinden beklenebilecek yükümlülükleri yerine getirip getirmediikleri olduğu anlaşılmıştır.

61. 2577 sayılı Kanun'un 27. maddesi uyarınca (bkz. § 23) yürütmenin durdurulması talebinde bulunulan idari mahkemelerin idareye verilecek otuz günlük savunma süresinin kısaltılması, memur eliyle tebligat yapılması ve/veya idarenin savunması gelinceye ya da idareye tanınan süre doluncaya kadar olmak üzere idari işlemin yürütmesinin geçici olarak durdurulması yetkilerine sahip olduğu görülmektedir.

62. Anayasa Mahkemesi *Senih Özay* (B. No: 2020/13969, 9/6/2020) kararında, sokağa çıkma yasağının hukuka aykırı olarak verilmiş olması nedeniyle çeşitli anayasal hakların ihlal edildiği iddiasını incelemiştir. Bu kararda başvuru, idari yargıda sürelerin kanunla durdurulmuş olması nedeniyle olağan kanun yolu olan idari yargıdan bir netice alınmasının kuşkulu hâlde geldiğini belirtmiş ve olağan kanun yolunu tüketmeden doğrudan Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

63. Anayasa Mahkemesi öncelikle somut olayda etkili başvuru yollarının tüketilip tüketilmediği meselesini incelemiştir. Buna göre Anayasa Mahkemesi 2577 sayılı Kanun'un 27. maddesi uyarınca, iptal davası açan ve yürütmenin durdurulmasını isteyen davacıların

idareye verilecek otuz günlük savunma süresinin kısaltılması ve memur eliyle tebligat yaptırılması gibi süreci kısaltacak taleplerde bulunmaları mümkün olduğu gibi idarenin savunması beklenmeden yürütmenin durdurulması hakkında karar verilmesini de (yürütmenin geçici durdurulması) isteyebileceklerini belirtmiştir. Buna göre sokağa çıkma yasağına karşı açılacak bir iptal davasında yasağın durdurulmasına ve durumun gerektirdiği süratte karar verilmesine imkân tanıyan yasal düzenlemelerin mevcut olduğunu, somut olayda aksi sonuca ulaşılmamasına neden olacak hiçbir verinin de başvuru tarafından ortaya konulmadığını ifade etmiştir. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi bu kararda, teorik düzeyde makul süratte karar verme kapasitesini haiz olan bu hak arama yolunun fiilen etkili işlemeyeceği kanaatine ulaşmasını gerektiren bir durum bulunmadığına ve bu nedenle başvuru yollarının tüketildiğinden bahsedilemeyeceğine karar vermiştir (*Senih Özay*, §§ 29-36).

64. Anayasa Mahkemesi K.S. (B. No: 2017/29420, 3/12/2020) kararında ise sınır dışı işlemi nedeniyle anayasal hakların ihlal edildiği iddiasını incelemiştir. Bu kararda başvuru, yürütmenin durdurulması talebiyle sınır dışı işlemine karşı iptal davası açmış fakat idari mahkeme karar vermeden sınır dışı edilmiştir. Anayasa Mahkemesi bu kararda, yargı makamlarının sınır dışı işlemlerinin yürütmesinin durdurulması yönünde hızlı karar alabilme yetkileri bulunmasının tek başına etkili başvuru hakkı kapsamındaki güvencelerin temini bakımından yeterli olmadığını belirtmiştir. Nitekim Anayasa Mahkemesi somut olayda başvuru hakkında tesis edilen işlemin yürütmesi yargı makamları tarafından durdurulmuş ise de söz konusu kararın davalı savunması alındıktan yaklaşık bir buçuk ay sonra verilmesi ve bu bağlamda bir geçici tedbir olarak yürütmenin durdurulması müessesesinin işletilmemiş olması nedeniyle başvuru fiilen sınır dışı edilmesinin önlenemediğini belirtmiştir. Başvuru konusu gibi olaylarda yargı mercilerinin kötü muamele yasağının ihlali tehlikesi şeklindeki iddiaları öncelikli olarak incelemesi gerektiğini, somut olayda ise bu yapılmadığı gibi başvuru bu süreçte avukat yardımıyla yararlanmak konusunda da engellerle karşılaştığının ortaya konulduğunu belirten Anayasa Mahkemesi, bu nedenlerle başvuru fiilen sınır dışı edilme işlemine karşı çıkma hakkını uygulamada etkili kullanmadığı ve bu sürece etkin katılımının sağlanmadığı, dolayısıyla başvuru fiilen kötü muamele yasağıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır (K.S., §§ 64-75).

65. Eldeki başvuruya konu olayda da yasağa ilişkin yürütmenin durdurulması sürecinin 2577 sayılı Kanun'un 27. maddesinde öngörülen yollardan biriyle kısaltılması ve yasağın geçerli olduğu zaman diliminde bir karar verilebilmesi mümkündür. Bununla birlikte başvuru, yargı mercinden böyle bir talepte bulduklarına ilişkin bir açıklama yapmamıştır. İlgili mahkemenin bu konuda kendiliğinden harekete geçebileceği açıksa da toplantı hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edilip edilmediğine dair incelemede, somut olayın koşullarında öncelikle başvuru sahiplerinden 2577 sayılı Kanun'un 27. maddesinde öngörülen yollarla sürecin kısaltılmasını talep etmelerinin beklenip beklenemeyeceği meselesi önem arz etmektedir.

66. Başvuru sahipleri, K.S. kararına konu olaydaki gibi avukat yardımıyla faydalanmadıkları ya da kendilerinden kaynaklanmayan nedenlerle sürece etkin katılım sağlayamadıklarına ilişkin bir iddiada bulunmamıştır. Ayrıca eldeki başvuruya konu yasaklama yönünden zamanında bir karar verilmemesi hâlinde K.S. kararındaki sınır dışı edilme işleminin yol açtığı derecede bir telafi edilememesi durumunda oluşmayacağı da açıktır (bu konudaki detaylı değerlendirme için bkz. K.S., § 69). Bu durumda somut olayın koşullarında, başvuru konusu müdahale yönünden teorik olarak etkili olan yürütmenin

durdurulması kurumunun uygulamada da etkililiğini sağlamak adına başvuru sahiplerinin kendilerinden beklenebilecek yükümlülükleri yerine getirmedikleri ve bu doğrultuda toplantı haklarıyla bağlantılı olarak etkili başvuru haklarının ihlal edildiğinden bahsedilemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır.

67. Öte yandan etkili başvuru hakkıyla ilgili bu değerlendirmenin başvuru sahiplerinin yürütmenin durdurulması talepleri hakkında Mahkemece verilen kararın sonucundan tamamen bağımsız olduğu, yalnızca başvuru sahiplerinin ilgili yasaklama kararının hukukiliğini, geçerli olduğu zaman diliminde yargı merciine denetletilebilme ve bir sonuç alabilme kapasitesiyle ilgili olduğunun da tekrar vurgulanması gerekir.

68. Açıklanan gerekçelerle başvuru sahiplerinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarıyla bağlantılı olarak etkili başvuru haklarının ihlal edilmediği açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksunluk nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

69. Başvuru sahipleri yasak kararının idare tarafından keyfi uygulanması nedeniyle evlerine girişlerinde sorun yaşadıklarını ve bu sebeple özel hayata saygı haklarının da ihlal edildiğini iddia etmişlerse de bu iddiaları yönünden hangi olağan kanun yollarına başvurdukları da dâhil olmak üzere inceleme gerektirecek somut hiçbir açıklamada bulunmadıkları anlaşıldığından bu konuda inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

70. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvuru sahibinin hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvuru sahibi lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

71. Başvuru sahipleri ihlalin tespit edilmesini istemiş ve ayrı ayrı 5.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuşlardır.

72. Anayasa Mahkemesinin *Mehmet Doğan* ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında, ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (*Aligül Alkaya ve diğerleri* (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

73. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (*Mehmet Doğan*, §§ 55, 57).

74. İncelenen başvuruda 6/5/2016 ve 5/6/2016 tarihler arasında verilen yasaklama kararının başvuruçuların toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarını ihlal ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin idarenin işleminden kaynaklandığı, bununla birlikte derece mahkemelerinin de ihlali gidermediği anlaşılmaktadır.

75. Bununla birlikte ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmadığı, nitekim hakkı ihlal ettiğine karar verilen yasaklama işleminin yürürlükte olmadığı anlaşılmaktadır.

76. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvuruçuların uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Dolayısıyla *eski hâle getirme* kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarının ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruçulara müştereken 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

77. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 239,50 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.839,50 TL yargılama giderinin başvuruçulara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruçulara müştereken net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 239,50 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.839,50 TL yargılama giderinin başvuruçulara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruçuların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/6/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Kadir ÖZKAYA

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Celal Mümtaz AKINCI

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Basri BAĞCI